

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ ГІДНОЇ ПРАЦІ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЗА РЕГІОНАМИ УКРАЇНИ

©2025 ЄФІМОВ А. С., ШУБАЛИЙ О. М.

УДК 331.101
JEL: E24; J31; R11; R19

Єфімов А. С., Шубалий О. М. Інтегральна оцінка рівня гідної праці та економічного зростання за регіонами України

Стаття присвячена інтегральній оцінці рівня гідної праці та економічного зростання в регіонах України за 2008–2021 роки для виявлення диспропорцій, кластеризації регіонів та розробки рекомендацій регіональної політики. Дослідження актуальне в контексті євроінтеграції та ЦСР 8 ООН «Гідна праця та економічне зростання». Інтегральний підхід забезпечує комплексний аналіз економічних, соціальних та інституційних факторів, створюючи єдину метрику для порівняння регіонів і моніторингу динаміки. Аналіз літератури базується на концепції гідної праці МОП, рекомендаціях ОЕСР щодо композитних індикаторів та дослідженнях впливу війни на економіку України (ОЕСР, ПРООН). Відзначається дефіцит комплексних регіональних оцінок із застосуванням інтегральних методів в умовах післявоєнних викликів. Методика поєднує тіп-тах нормалізацію для стандартизації даних, рівне зважування для об'єктивності та агрегування за TOPSIS, що враховує ідеальний і найгірший сценарії. Обрано індикатори: рівень зайнятості, середня заробітна плата, капітальні інвестиції на душу населення, продуктивність праці. Кореляційна матриця підтверджує відсутність мультиколінеарності. Результати представлено в таблиці рангів: м. Київ лідирує, Дніпропетровська, Київська, Харківська області – у топ-5. За допомогою кластерного аналізу виділено п'ять груп: «Незмінні лідери» (Київ), «Стабільні лідери», «Регіони з позитивною динамікою» (Львівська, Рівненська, Херсонська обл.), «Регіони, що постраждали від війни» (Донецька, Луганська обл.), «Стагнуючі регіони» (Тернопільська, Волинська, Кіровоградська обл.). Війна з 2014 року посилює диспропорції: східні регіони втратили позиції, західні (Львівська, Рівненська обл.) зросли в цих позиціях завдяки ІТ і близькості до ЄС. Прогноз на післявоєнний період передбачає посилення західних регіонів, трансформацію центральних, критичний стан південно-східних. Були запропоновані такі рекомендації для регіонів: інновації – для лідерів, інфраструктура – для динамічних регіонів, відновлення з диверсифікацією – для постраждалих, активізація агросектора – для стагнуючих. Перспективи досліджень: розширення індикаторів (безпека праці, гендерна рівність), аналіз даних після 2021 року, застосування машинного навчання.

Ключові слова: гідна праця, економічне зростання, регіональний розвиток, інтегральна оцінка, кластеризація регіонів.

Рис.: 2. Табл.: 2. Формул.: 4. Бібл.: 9.

Єфімов Андрій Сергійович – здобувач кафедри економіки, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, 43018, Україна)
E-mail: iirdna.sb@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3336-6167>

Шубалий Олександр Михайлович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, 43018, Україна)

E-mail: shubalyi@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>

UDC 331.101
JEL: E24; J31; R11; R19

Yefimov A. S., Shubalyi O. M. An Integrated Assessment of the Level of Decent Work and Economic Growth by Regions of Ukraine

The article is devoted to an integrated assessment of the level of decent work and economic growth in Ukraine's regions from 2008 to 2021 in order to identify disparities, cluster regions, and develop regional policy recommendations. The study is relevant in the context of European integration and the UN SDG 8 «Decent Work and Economic Growth». The integrated approach ensures a comprehensive analysis of economic, social, and institutional factors, creating a single metric for comparing regions and monitoring dynamics. The literature review is based on the ILO's conception of decent work, OECD recommendations on composite indicators, and studies on the impact of the war on Ukraine's economy (OECD, UNDP). A lack of comprehensive regional assessments using integrated methods in the context of post-war challenges is noted. The methodology combines min-max normalization for data standardization, equal weighting for objectivity, and TOPSIS aggregation, which considers both the ideal and worst-case scenarios. Selected indicators include employment level, average salary, capital investment per capita, and labor productivity. The correlation matrix confirms the absence of multicollinearity. The results are presented in a ranking table: the city of Kyiv leads, with Dnipropetrovsk, Kyiv, and Kharkiv regions in the top 5. Cluster analysis identified five groups: «Unchanged Leaders» (Kyiv), «Stable Leaders» «Regions with Positive Dynamics» (Lviv, Rivne, Kherson regions), «Regions Affected by the War» (Donetsk, Luhansk regions), and «Stagnant Regions» (Ternopil, Volyn, Kirovohrad regions). The war since 2014 has intensified disparities: eastern regions lost positions, while western regions (Lviv, Rivne) improved theirs due to IT development and proximity to the EU. The post-war forecast anticipates strengthening of the western regions, transformation of the central regions, and a critical situation in the southeast. The following recommendations were proposed for regions: innovation – for leaders, infrastructure – for dynamic regions, recovery with diversification – for affected regions, and activation of the agricultural sector – for stagnant regions. Research prospects: expanding indicators (occupational safety, gender equality), analysis of data after 2021, and application of machine learning.

Keywords: decent work, economic growth, regional development, integrated assessment, regional clustering.

Fig.: 2. Tabl.: 2. Formulae: 4. Bibl.: 9.

Yefimov Andrii S. – Applicant of the Department of Economics, Lutsk National Technical University (75 Lvivska Str., Lutsk, 43018, Ukraine)

E-mail: iirdna.sb@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3336-6167>

Інтегральна оцінка рівня гідної праці та економічного зростання є важливим інструментом для всебічного аналізу регіональних особливостей України. Вона забезпечує можливість порівняльного аналізу між регіонами України та дозволяє системно враховувати різноманітні економічні, соціальні та інституційні фактори, що впливають на гідну працю та економічне зростання.

Методологічно обґрунтованим і практично необхідним інструментом для всебічного аналізу багатовимірних соціально-економічних явищ є інтегральний підхід до оцінки рівня гідної праці та економічного зростання в регіонах України. Він дає змогу об'єднати кілька показників в одну метрику, що значно спрощує сприймання даних і покращує процес прийняття рішень.

Актуальність цього дослідження зростає в контексті прагнень України до вступу в Європейський Союз та необхідності досягнення Цілей сталого розвитку, зокрема ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання». Регіональний вимір цього аналізу є особливо важливим, оскільки дозволяє виявити територіальні диспропорції та розробити індивідуальні рішення для різних груп регіонів.

Доцільність застосування інтегрального підходу обумовлена низкою принципово важливих факторів. *По-перше*, гідна праця та економічне зростання є складними та багатовимірними поняттями, які важко оцінити за допомогою окремих показників. Використання єдиної індексної метрики дозволяє отримати цілісну картину, що було б важче зробити, аналізуючи всі індикатори окремо.

По-друге, регіональний аспект дослідження вимагає забезпечення порівнюваності результатів між різними адміністративно-територіальними одиницями України. Інтегральна оцінка дозволяє стандартизувати різноманітні показники та привести їх до єдиної шкали вимірювання, що дає можливість їх ранжувати та порівнювати між собою. Це дозволяє виявити регіональні диспропорції, визначити лідерів та аутсайдерів, а також сформулювати певні рекомендації для різних груп регіонів.

По-третє, використання інтегрального підходу відповідає сучасним тенденціям розвитку методології соціально-економічних досліджень, які орієнтуються на цілісне розуміння складних систем.

По-четверте, інтегральна оцінка забезпечує можливість моніторингу динаміки змін у часі, що є

критично важливим для оцінки ефективності регіональної політики регіонів України.

Питання гідної праці та економічного зростання в контексті регіонального розвитку України активно вивчаються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, Міжнародна організація праці (МОП) у своєму визначенні концепції гідної праці акцентує увагу на аспектах зайнятості, соціального захисту, прав працівників та соціального діалогу, що є основою для оцінки ЦСР 8 ООН [1]. У посібнику з побудови композитних індикаторів Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) пропонує методологічні рекомендації для розробки комплексних оцінок складних соціально-економічних явищ, таких як агрегування даних, зважування та нормалізація [2].

Згідно з дослідженнями ОЕСР війна в Україні справила значний вплив на ринок праці та економіку. Вона призвела до скорочення ВВП на одну третину у 2022 році та зростання безробіття до 21% [3]. У аналізі соціально-економічних наслідків війни для приймаючих громад ПРООН особливо наголошує на тому, як міграція та переміщення впливають на місцеві ринки праці [4].

Дослідження післявоєнного відновлення, як у роботі Зеленько О., Хандій О. та Бурко Я., пропонують напрями відновлення гідної праці в регіонах, серед яких важливо виділити підтримку внутрішньо переміщених осіб (ВПО), «зелений» перехід та цифровізацію, додатково враховуючи потреби регіонів [5]. Порівняльний аналіз прикордонних регіонів Польщі та України демонструє диспропорції в рівні забезпеченні гідної праці та економічного зростання, застосовуючи подібні індикатори, як рівень валового регіонального продукту, заробітної плати та безробіття [6].

Незважаючи на значний обсяг досліджень, більшість робіт фокусується на національному рівні або окремих аспектах, таких як вплив війни на ринок праці чи загальні макроекономічні тенденції. Відсутній комплексний інтегральний підхід до оцінки гідної праці та економічного зростання на регіональному рівні, що враховував би динаміку змін у часі та кластеризацію регіонів. Існуючі дослідження рідко поєднують методологію TOPSIS з min-max нормалізацією для балансованої оцінки, а також не пропонують диференційованих страте-

гій для груп регіонів, враховуючи поствоєнні виклики.

Метою статті є розробка інтегральної оцінки рівня гідної праці та економічного зростання за регіонами України за період 2008–2021 рр., виявлення регіональних диспропорцій, кластеризація регіонів та формулювання рекомендацій для регіональної політики.

Завдання включає в себе такі пункти: відбір індикаторів, застосування методології нормування та агрегування, аналіз динаміки рангів, кластерний аналіз та прогноз тенденцій у післявоєнний період.

Сучасна методологія побудови інтегральних індикаторів включає широкий спектр математично-статистичних методів, кожен з яких має свої переваги та обмеження. Основними етапами побудови композитних індексів є нормування, зважування та агрегування даних. Враховуючи складність та багатовимірність досліджуваного явища, оптимальним є комбінований підхід: на першому етапі застосовується *min-max* нормалізація, яка дозволяє стандартизувати дані та полегшити порівнювання між показниками, на другому – метод рівного зважування для статистичного визначення ваг, а для остаточного агрегування – метод TOPSIS, який враховує як найкращий, так і найгірший сценарій.

Вибір саме цієї методологічної комбінації обумовлений кількома факторами. Мінімакс-нормалізація забезпечує інтуїтивно зрозумілу інтерпретацію результатів, коли всі показники варіюють у діапазоні від 0 до 1. Рівне зважування виключає суб'єктивність у визначенні важливості окремих показників, що є критично важливим в умовах обмеженої кількості індикаторів. Метод TOPSIS дозволяє врахувати не лише відстань до найкращого варіанта, але й до найгіршого, що робить оцінку більш збалансованою.

Щоб надати більше деталей, опишемо кожен з кроків трохи детальніше. На *першому етапі* використано мінімакс-нормування – метод, який масштабує значення в діапазоні від 0 до 1 або від 0 до 100. Формула мінімаксу:

$$X_{norm} = \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}}.$$

Перевагами даного способу є простота інтерпретації та фіксований діапазон значень.

На *другому етапі* було використано рівне зважування, оскільки воно припускає однакову важливість всіх показників. Основними перевагами даного методу є простота та відсутність суб'єктивності.

На *третьому етапі* було використано агрегування за методикою TOPSIS, яка оцінює близькість до ідеального та найгіршого сценаріїв. Для

першого етапу потрібно скласти матрицю критеріїв кожної з областей з нормованими даними та описати ваги для кожного з критеріїв. Наступним етапом стане формування зваженої нормалізованої матриці. Для її обрахунку потрібно лише наявну матрицю перемножити на ваги кожного з індикаторів.

Після цього потрібно обрахувати ідеальне позитивне та ідеальне негативне рішення. У всіх показників, які були обрані для аналізу, логіка є такою: чим вище значення – тим краще. Таким чином, усі наші критерії є критеріями максимізації, і оскільки вони вже нормалізовані, то в кожному з них ідеальне позитивне рішення дорівнює 1, а кожне ідеальне негативне рішення дорівнює 0.

Потім слід обрахувати евклідову відстань як до ідеального позитивного рішення, так і до ідеального негативного рішення. Обраховується дана відстань за такими формулами.

Для ідеального позитивного рішення:

$$S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^+)^2},$$

де v_{ij} – значення зважених показників у матриці;
 v_j^+ – ідеальне позитивне рішення.

Для ідеального негативного рішення:

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2},$$

де v_{ij} – значення зважених показників у матриці;
 v_j^- – ідеальне негативне рішення.

Наступним етапом є обчислення відносної близькості до ідеального рішення. Для кожної альтернативи ця близькість розраховується за такою формулою:

$$C_i = \frac{S_i^-}{S_i^+ + S_i^-}.$$

Значення цього показника коливатиметься від 0 до 1, і чим ближче воно до 1, тим краще. І на завершення, для визначення найкращих альтернатив, потрібно проранжувати дані за спаданням значень.

Такий підхід дозволяє забезпечити баланс між об'єктивністю, прозорістю та інтерпретованістю результатів, особливо у випадку порівняння регіонів з асиметричним розвитком, як це характерно для України.

Для здійснення інтегральної оцінки рівня гідної праці та економічного зростання в регіонах України необхідно розробити комплексну систему індикаторів, яка відображає ключові аспекти цих явищ. Вибір індикаторів ґрунтується на їх відповідності міжнародним стандартам, зокрема концепції гідної праці Міжнародної організації праці (МОП)

і загальноприйнятим підходам до оцінки економічного зростання, а також на доступності, достовірності та порівнянності даних на регіональному рівні [8]. Система індикаторів має бути збалансованою, охоплювати соціально-економічні аспекти та враховувати регіональні особливості України.

Для оцінки було обрано індикатори, які відображають необхідні аспекти та є вимірюваними на регіональному рівні.

1. Рівень зайнятості: характеризує частку працевлаштованого населення у віці 15–70 років у загальній чисельності населення відповідного віку. Цей індикатор відображає здатність економіки регіону створювати робочі місця та забезпечувати стабільну зайнятість. Високий рівень зайнятості є ознакою ефективного використання трудового потенціалу. Дані надаються Держстатом на основі обстеження робочої сили.

2. Рівень середньої заробітної плати: відображає економічну привабливість праці та її відповідність принципу гідної праці щодо забезпечення достатнього рівня доходів для гідного життя. Дані про середню заробітну плату в регіонах доступні в офіційних статистичних збірниках Держстату.

3. Обсяг капітальних інвестицій на душу населення: характеризує рівень інвестиційної активності, яка є рушієм економічного зростання. Інвестиції сприяють модернізації економіки, створенню нових робочих місць і підвищенню конкурентоспроможності регіону. Низький рівень інвестицій може свідчити про певні структурні проблеми економіки. Дані про капітальні інвестиції надаються Держстатом.

4. Продуктивність праці: вимірюється як відношення ВРП до кількості зайнятих у економіці. Цей показник відображає ефективність використання трудових ресурсів і є важливим для оцінки економічної конкурентоспроможності регіону. Висока продуктивність праці є ознакою технологічного прогресу та ефективного менеджменту. Дані для розрахунку продуктивності праці отримуються з комбінації показників ВРП і зайнятості, доступних в Держстаті.

Варто зазначити, що обрані показники, хоча і не охоплюють всі аспекти гідної праці згідно з визначенням МОП, представляють її ключові виміри, які можна достовірно виміряти на регіональному рівні в Україні. Зокрема, відсутні дані щодо безпеки праці, гендерної рівності у сфері зайнятості, колективних трудових відносин і соціального діалогу, що є обмеженням даного дослідження, але не применшує його наукової та практичної цінності.

Для перевірки на те, чи немає показників з високою залежністю один від одного, було побудовано кореляційну матрицю показників. З табл. 1 можемо бачити, що показники мають помірну кореляцію один з одним.

Аналіз кореляційної матриці показує, що найвищу кореляцію (0,726) мають показники середньої заробітної плати та продуктивності праці, що є логічним з економічної точки зору – регіони з вищою продуктивністю праці зазвичай мають і вищі заробітні плати. Однак жоден з коефіцієнтів кореляції не перевищує 0,8, що свідчить про відсутність мультиколінеарності та доцільність включення всіх обраних показників до інтегрального індексу.

Після всіх обрахунків матриця рангів областей за рівнем забезпечення гідної праці та економічного зростання виглядає таким чином (табл. 2).

Для поглибленого розуміння регіональних особливостей було здійснено кластерний аналіз, який дозволив виділити п'ять груп регіонів за схожістю траєкторій розвитку:

Кластер 1 – «Незмінні лідери»: м. Київ – єдиний представник цієї групи, який протягом всього періоду утримував абсолютне лідерство.

Кластер 2 – «Стабільні лідери»: Київська, Дніпропетровська, Харківська області – регіони, які стабільно входять до топ-5 протягом усього досліджуваного періоду.

Кластер 3 – «Регіони з позитивною динамікою»: Львівська, Рівненська, Херсонська області – території, які демонструють покращення своїх позицій, особливо після 2014 р.

Таблиця 1

Кореляційна матриця показників

Показник	Рівень зайнятості	Середня зарплата	Капітальні інвестиції	Продуктивність праці
Рівень зайнятості		0,614	0,447	0,587
Середня зарплата	0,614		0,507	0,726
Капітальні інвестиції	0,447	0,507		0,61
Продуктивність праці	0,587	0,726	0,61	

Джерело: складено авторами за даними [7].

Таблиця рангів областей за рівнем забезпечення гідної праці та економічного зростання, 2008–2021 рр.

Ранг областей	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	19	19	19	19	18	15	13	9	10	16	11	13	12	12
Волинська	18	17	17	17	15	19	21	23	24	25	25	25	25	25
Дніпропетровська	3	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2
Донецька	4	4	3	4	4	4	10	12	15	17	20	20	20	20
Житомирська	17	11	9	16	16	17	17	19	16	12	13	17	19	19
Закарпатська	10	18	18	23	23	23	15	14	21	22	22	22	22	22
Запорізька	6	8	5	7	7	5	4	8	7	9	7	6	7	7
Івано-Франківська	24	24	24	25	24	24	22	18	20	20	21	21	21	21
Київська	2	3	4	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	3
Кіровоградська	20	21	22	21	20	18	23	20	23	23	23	23	23	23
Луганська	15	13	13	9	10	9	24	22	14	21	18	16	16	16
Львівська	21	14	15	15	19	21	18	13	12	10	12	15	11	10
Миколаївська	9	9	8	8	8	7	6	5	5	5	5	5	5	5
Одеська	8	5	10	10	9	10	8	7	6	7	8	10	8	8
Полтавська	5	7	6	5	6	8	7	10	8	6	6	7	6	6
Рівненська	22	22	21	14	14	14	9	6	9	19	16	11	10	9
Сумська	14	23	23	12	12	12	11	17	11	8	9	9	13	14
Тернопільська	25	25	25	24	25	25	25	25	25	24	24	24	24	24
Харківська	7	6	7	6	5	6	5	4	4	4	4	4	4	4
Херсонська	13	15	14	20	21	20	16	16	17	13	15	12	14	11
Хмельницька	12	10	11	18	17	16	19	24	22	18	19	19	18	17
Черкаська	16	16	16	11	13	13	14	11	13	11	10	8	9	13
Чернівецька	23	20	20	22	22	22	20	21	18	15	17	18	17	18
Чернігівська	11	12	12	13	11	11	12	15	19	14	14	14	15	15
м. Київ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Джерело: складено авторами за даними [7].

Кластер 4 – «Регіони, що постраждали від війни»: Донецька, Луганська області – території, які різко погіршили свої позиції після 2014 р. через військові дії.

Кластер 5 – «Стагнуючі регіони»: Тернопільська, Волинська, Кіровоградська області – території, які стабільно знаходяться в нижній частині рейтингу.

Детальніше розглянемо траєкторії кластерів. Кластер 3 («Регіони з позитивною динамікою») включає Львівську область, яка покращила ранг з 21-го у 2008 р. до 10-го у 2021 р. Це було зумовлено зростанням ІТ-сектора та логістики завдяки близькості до ЄС. Рівненська область, аналогічно, піднялася з 22-го на 9-е місце, переважно за рахунок інвестицій у деревообробку, що компенсувало міграцію робочої сили після безвізу. Херсонська область показала коливання, але стабілізувалася на 11-му місці завдяки агроекспорту.

Результати 2013 р. відображають історично сформовану структуру української економіки. Східні регіони (Донецька, Луганська, Дніпропетровська області) традиційно спеціалізувалися на важкій промисловості та металургії, що забезпечувало високі показники продуктивності праці та середньої заробітної плати. Ці галузі характеризуються значними капітальними інвестиціями та відносно високою доданою вартістю (рис. 1).

Центральні регіони, зокрема Київ та Київська область, поєднували переваги столичного статусу з розвинутим сектором послуг, фінансами та зростаючою ІТ-індустрією. Полтавська область виграла від наявності нафтопереробної промисловості та розвинутого агропромислового комплексу.

Західні регіони мали принципово іншу структуру економіки, де домінувало сільське господарство, легка промисловість та деревообробка. Ці галузі характеризуються нижчою капіталомісткістю

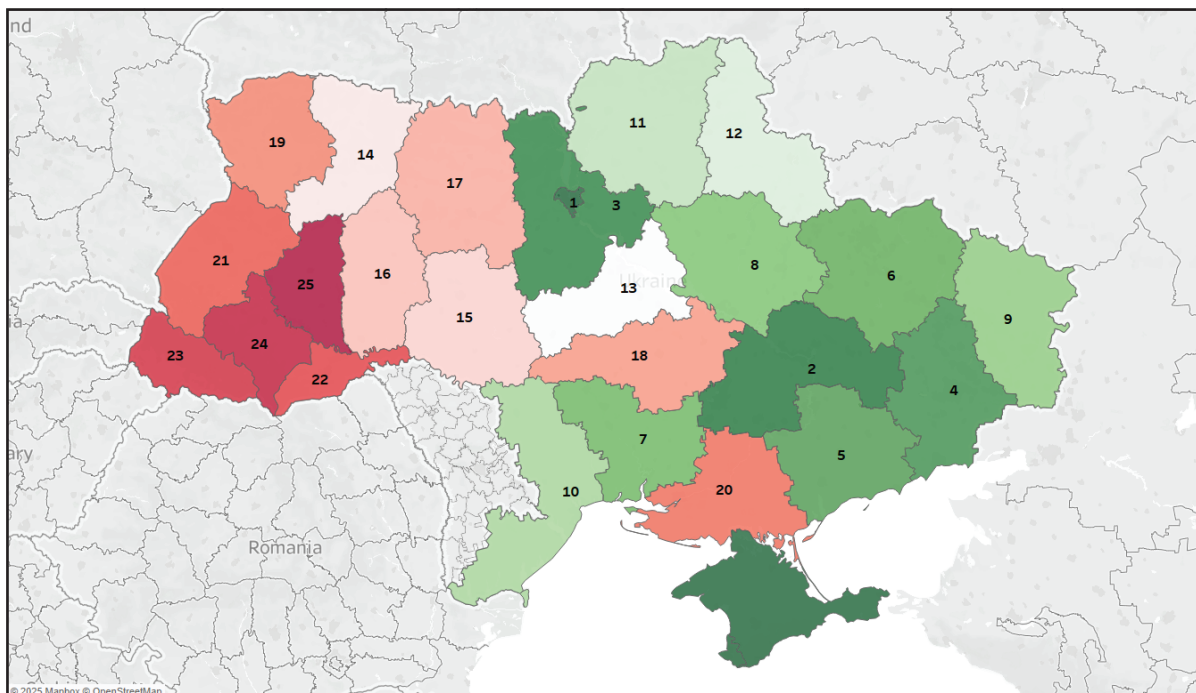

Рис. 1. Ранги регіонів згідно з оцінкою щодо рівня гідної праці та економічного зростання, 2013 р.

Джерело: складено авторами в Tableau на основі даних [7].

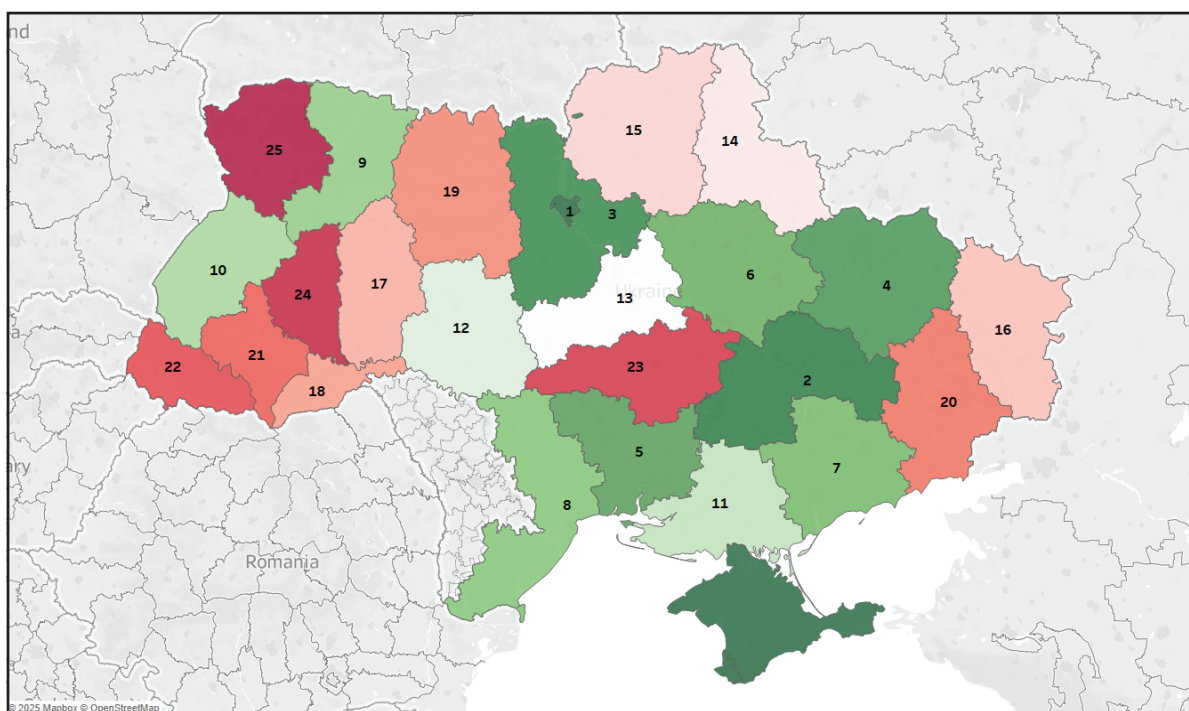

Рис. 2. Ранги регіонів згідно з оцінкою рівня гідної праці та економічного зростання, 2021 р.

Джерело: складено авторами в Tableau на основі даних [7].

та меншою доданою вартістю, що пояснює їх позицію в нижній половині рейтингу.

Після 2014 р., перед повномасштабним вторгненням, ситуація вже була трохи іншою. Можемо бачити, що Донецька та Луганська області через військові дії на їх території значно опустилися в рейтингу, тоді як Львівська та Рівненська області

показали певне зростання, та й Львів, як найбільший західний центр, став більше розвиватися. Проте решта західних областей все ж таки не показали значного зростання. Серед причин, які могли на це впливати, можна виділити прийняття угоди про безвіз у 2017 р., після якої збільшилася кількість трудових мігрантів з України в країни ЄС.

Окрім того, треба брати до уваги зменшення інвестицій в економіку, оскільки іноземні інвестори були обережними щодо вкладень в країну, де йде війна, а внутрішніх інвесторів обмежували високі відсоткові ставки по кредитах у банках і нестабільність гривні (рис. 2).

Поглиблений аналіз показує, що регіональні відмінності в рівні гідної праці та економічного зростання обумовлені комплексом взаємопов'язаних факторів.

Географічні фактори. Близькість до кордонів ЄС створює додаткові можливості для західних регіонів, але водночас призводить до відтоку робочої сили. Вихід до моря надає конкурентні переваги Одеській, Миколаївській та (до 2014 р.) частково Донецькій областям.

Ресурсні фактори. Наявність корисних копалин (вугілля, залізна руда, нафта, газ) історично визначала спеціалізацію східних і центральних регіонів на важкій промисловості.

Інфраструктурні фактори. Розвинута транспортна мережа, наявність великих промислових підприємств і науково-освітніх центрів створюють агломераційні ефекти, особливо помітні в Києві, Харкові, Дніпрі.

Виявлені відмінності у траєкторіях регіонального розвитку потребують застосування диференційованих підходів до формування регіональної політики.

Для першого та другого кластерів. Стратегія утримання конкурентних переваг через інвестиції в інновації, розвиток людського капіталу, підтримку високотехнологічних галузей. Особлива увага до недопущення залежності економіки від експорту 1–2 видів сировини, який забезпечує левову частку доходів та забезпечення збалансованого розвитку.

Для третього кластера. Стратегія нарощування потенціалу через розвиток транспортно-логістичної інфраструктури, залучення інвестицій в обробну промисловість, використання переваг прикордонного та прибережного положення.

Для четвертого кластера, постраждалого від війни. Стратегія поступового відновлення та «розумної» реінтеграції з акцентом на сучасні технології, екологічні стандарти, диверсифікацію економіки.

Для стагнующих регіонів. Стратегія активізації внутрішнього потенціалу через розвиток агропромислового комплексу, відновлювальної енергетики, створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу.

Повномасштабна війна, розпочата Росією в лютому 2022 р., кардинально змінила регіональну структуру української економіки. Хоча статистичні

дані за період після 2021 р. недоступні, можна прогнозувати такі тенденції.

Посилення ролі західних регіонів. Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська області мають потенціал значного покращення своїх позицій завдяки евакуації бізнесів зі східних регіонів та близькості до кордонів ЄС.

Трансформація центральних регіонів. Дніпропетровська область може зіткнутися з викликами через близькість до зони бойових дій, водночас Вінницька, Черкаська, Полтавська області можуть виграти від перерозподілу економічної активності.

Критичний стан південно-східних регіонів. Донецька, Луганська, Херсонська, Запорізька області потребуватимуть масштабної реконструкції та принципово нових моделей розвитку.

Нові можливості для інтеграції з ЄС. Перспектива членства України в Європейському Союзі створює принципово нові можливості для всіх регіонів, особливо в контексті доступу до структурних фондів та єдиного ринку.

Оскільки детальні регіональні дані після 2021 р. недоступні через воєнні обмеження, прогнози базуються на національних тенденціях та екстраполяції попередніх траєкторій. За національними оцінками Світового банку, економіка України відновлюється з ВВП-зростанням на 2% у 2025 р. [9], але з ризиком більшого сповільнення через енергетичні атаки та нестачу кваліфікованої робочої сили. Екстраполюючи на кластери для «Незмінних лідерів» (Київ), очікується стабільне зростання завдяки ІТ і послугам, з потенційним підвищенням продуктивності на 10–12%, подібно до національного тренду. Частина «стабільних лідерів» (Харківська, Дніпропетровська області) зіткнулися з викликами через бойові дії на їх території, проте варто вважати, що люди з регіонів, які постраждали від війни, переселилися сюди та продовжують тримати економіку даного кластера.

Для «Регіонів з позитивною динамікою» (Львівська, Рівненська) національні дані про релокацію бізнесу (понад 15% компаній переміщено на захід з 2022 р.) свідчать про потенційне покращення рангів на декілька позицій, зі зростанням зайнятості на 2–3% за аналогією з національним рівнем. «Регіони, що постраждали від війни» (Донецька, Луганська області), ймовірно, залишаться в нижній частині, з прогнозом втрат ВВП до 35% за національними оцінками, вимагаючи міжнародної допомоги. Окрім цього, цей сегмент значно розшириться, до нього буде додано ще, як мінімум, Запорізька та Херсонська області. «Стагнующі регіони» (Тернопільська, Волинська області) можуть стабілізуватися за рахунок агросектора, проте майбутні

обмеження на експорт до Європи може обмежити прогрес. Також статистика в цих регіонах може покращитися за рахунок того, що це регіони на заході країни, які відносно менше зачепила війна.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі ключові висновки. Інтегральна оцінка рівня гідної праці та економічного зростання виявляє значну регіональну диференціацію в Україні, яка має стійкий характер і обумовлена комплексом історичних, географічних, ресурсних та інституційних факторів.

Воєнний конфлікт 2014 року став переламним моментом, що призвів до кардинальної зміни регіональної структури економіки та формування нової ієрархії регіонів. Методологічний підхід, що поєднує min-max нормалізацію, рівне зважування та TOPSIS-агрегування, виявився ефективним інструментом для комплексної оцінки багатомірних соціально-економічних явищ на регіональному рівні. Регіональна політика України потребує диференційованого підходу, що враховує специфічні особливості та потенціал кожної групи регіонів.

Розширюючи аналіз, варто підкреслити, що виявлені диспропорції не є статичними, а еволюціонують під впливом зовнішніх шоків, таких як повномасштабне вторгнення 2022 р. Хоча детальні регіональні дані після 2021 р. обмежені через воєнні умови, національні тенденції вказують на посилення регіональної нерівності. Зокрема, війна призвела до скорочення ВВП на близько 30% територій у 2022 р., з подальшим поступовим відновленням, але існують ризики уповільнення зростання через енергетичні кризи, нестачу кваліфікованої робочої сили та подальше продовження військових дій.

Ефективність методології TOPSIS у нашому дослідженні підтверджується її здатністю враховувати як позитивні, так і негативні сценарії, що особливо актуально в умовах невизначеності, як підкреслюється в оновлених звітах про відновлення України.

Практичні рекомендації включають: розробку індивідуальних стратегій розвитку для кожного типу регіонів; посилення міжрегіонального співробітництва; створення ефективних механізмів перерозподілу ресурсів та активну підготовку до євроінтеграції з урахуванням регіональних особливостей.

Додатково, для посилення стійкості, рекомендується впровадження програм підтримки для малого і середнього бізнесу та більш масове впровадження інновацій з акцентом на зменшення неформальної зайнятості та підвищення продуктивності праці [9]. У контексті відновлення політики

повинні інтегрувати гендерну рівність та «зелений» перехід, щоб забезпечити інклюзивне зростання, як зазначено в рекомендаціях ООН.

Перспективи подальших досліджень включають розширення системи індикаторів за рахунок даних про безпеку праці та гендерну рівність, аналіз повоєнних даних після 2021 р., моделювання сценаріїв відновлення з урахуванням ЄС-інтеграції та застосування машинного навчання для прогнозування динаміки.

Крім того, майбутні дослідження можуть фокусуватися на глобальному впливі війни на Ціль сталого розвитку 8, порівнюючи Україну з іншими країнами в перехідному періоді, та розробці адаптивних моделей для моніторингу змін у реальному часі. Це дозволить вдосконалити методологію для більш точної оцінки в умовах нестабільності, сприяючи досягненню сталого розвитку до 2030 року. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. What is Decent Work? ILO. URL: <https://www.ilo.org/resource/what-decent-work>
2. Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and User Guide. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/handbook-on-constructing-composite-indicators-methodology-and-user-guide_9789264043466-en.html
3. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en/full-report/fostering-macroeconomic-stability-and-a-sustainable-recovery_24ed81a1.html
4. Socio-economic impacts of the war in Ukraine on host communities and emerging migration and displacement patterns. UNDP. URL: <https://www.undp.org/eurasia/publications/socio-economic-impacts-war-ukraine-migration-displacement>
5. Zelenko O., Khandii O., Burko I. Decent Work Achievement During the Post-War Recovery in Ukraine Regions. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2024. Vol. 46. Iss. 3. P. 443–453. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2024.41>
6. Шубалий О. М., Єфімов А. С. Оцінка гідної праці та економічного зростання у прикордонних територіях України та Польщі. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-115>
7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Decent work. ILO. URL: [https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605\(1999-87\).pdf](https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605(1999-87).pdf)
9. Accelerating Growth through Entrepreneurship, Technology Adoption, and Innovation. *World Bank Group*. 2025. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/f34d0317-f1ab-4e39-b209-c7e2c149de19/content>

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- ILO. (n. d.). *Decent work*. URL: [https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605\(1999-87\).pdf](https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605(1999-87).pdf)
- ILO. (n. d.). *What is Decent Work?* URL: <https://www.ilo.org/resource/what-decent-work>
- OECD. (2025). *OECD Economic Surveys: Ukraine 2025*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en/full-report/fostering-macroeconomic-stability-and-a-sustainable-recovery_24ed81a1.html
- OECD. (n. d.). *Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and User Guide*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/handbook-on-constructing-composite-indicators-methodology-and-user-guide_9789264043466-en.html
- Shubalii, O. M., & Yefimov, A. S. (2024). Otsinka hidnoi pratsi ta ekonomichnoho zrostannia u prykordonnykh terytoriiakh Ukrainy ta Polshchi [Assessment of decent work and economic growth in the border areas of Ukraine and Poland]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 66. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-115>
- UNDP. (n. d.). *Socio-economic impacts of the war in Ukraine on host communities and emerging migration and displacement patterns*. URL: <https://www.undp.org/eurasia/publications/socio-economic-impacts-war-ukraine-migration-displacement>
- World Bank Group. (2025). *Accelerating Growth through Entrepreneurship, Technology Adoption, and Innovation*. Washington, D.C. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/f34d0317-f1ab-4e39-b209-c7e2c149de19/content>
- Zelenko, O., Khandii, O., & Burko, I. (2024). Decent Work Achievement During the Post-War Recovery in Ukraine Regions. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 46(3), 443–453. <https://doi.org/10.15544/mts.2024.41>